

AB'nin İŞletmelerle Kurduğu Diyalogda Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Çevresel Düzenlemeler ve İnsan Hakları Girişimleri Kapsamında Bir İnceleme

PELİN SÖNMEZ

Dr. Öğr. Üyesi,
Kocaeli Üniversitesi İ.İ.B.F.
Uluslararası İlişkiler Bölümü.
pelin.sonmez@kocaeli.edu.tr
ORCID: 0000-0002-4899-6826

Cilt / Issue: 7(2), 359-373
GeliŐ Tarihi: 13.05.2020
Kabul Tarihi: 10.06.2020

Atıf: Sönmez, P. (2020). AB'nin İŞletmelerle Kurduğu Diyalogda Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Çevresel Düzenlemeler Ve İnsan Hakları Girişimleri Kapsamında Bir İnceleme. *Tesam Akademi Dergisi*, 7(2), 359-373.
<http://dx.doi.org/10.30626/tesamakademi.788820>.

Öz

Kaynakların daha sürdürülebilir kullanılması meselesi ile insan haklarını iyileŐtirme ve genelleŐtirilmeye yönelik kaygılar küresel aktör davranıŐlarında giderek daha önemli bir yer bulmaktadır. Bu kapsamda Avrupa Birliđi (AB) çevreye karşı sorumlu ve insan haklarına daha saygılı bir organizasyon olmak çabasını taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, çıkardığı yasalar ve stratejilerle ortaya koymaktadır. Diğer yandan AB, işletmelerle kurduğu diyalog zeminine de bu kavramları yerleŐtirmeye çalışmaktadır. Bu çalışmada kurumsal sosyal sorumluluk kavramı üzerinden AB'nin işletmelerle kurmuş olduğu iliŐki özellikle 2011 yılı sonrası gelişmeler üzerinden incelenmektedir. Dolayısıyla ilk bölümde genel olarak uluslararası toplumun sürdürülebilir kalkınma kapsamındaki çalışmaları ele alınmıştır. Ardından kurumsal sosyal sorumluluk kavramı üzerinde durulmuş ve AB'nin bu kapsamdaki girişimleri hukuki çerçeve ve stratejiler üzerinden incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliđi, Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Sürdürülebilir Kalkınma

Social Responsibility in the Context Of EU's Dialogue With Businesses: A Research in the Context of Environmental Arrangements and Human Rights Attempts

Abstract

The sustainable allocation of resource issue along with concerns in regards to rehabilitation and generalization of human rights play an increasingly important role in the context of global actor behavior. In this sense, the attempt of EU's being of an organization responsible to environment and respectful to human rights is justified by favorable international contracts, laws, and strategies. On the other side, EU tries to position these concepts to the dialogue ground they created with the businesses. In this study, considering the corporate social responsibility concept, EU's relationship with the businesses that's being established especially after over advances since 2011 is researched. In this globe, in the first section, in general, studies in regards to international society's sustainable development concept is being revealed. Afterwards, corporate social responsibility concept is studied and EU's attempts in this manner are researched in terms of legal context and strategies.

Keywords: European Union, Corporate Social Responsibility, Sustainable Development

Extended Abstract

Today, the businesses who are important actors of international politics are not such actors that limit their studies to only increasing commerce volume and employment, through enhancing economic growth and development. Businesses, in the highlight of increased global atmosphere, are equipped with responsibilities such as improving work conditions, sensitivity to human rights, and supporting advances in health benefits of employees. International organizations such as EU or OECD generate basic principles, standards, and contracts, in order for businesses to be more sensitive to issues such as human rights, responsible business activities, green logistics, environment friendly marketing, and sustainable supply chain management and they spend their efforts in collaborating these practices with the member countries and other international organizations.

EU, in their revised strategy in 2011, define the corporate social responsibility and move the concept from being voluntary activities to being mandatory activities. EU show their contribution by adopting the principles that guide the EU's Business and Human Rights in 2015 and EU 2030 sustainable development targets. In parallel with the European Union's April 2013 directive, it has been mandatory to report the businesses corporate social responsibility activities. Based on the directive re-issued in 2014, it has been declared that businesses of certain size within the EU should report due to their being transparent thereby some non-financial information might be of help in decision making process of businesses. However, the mandatory reporting process is only applied to businesses with more than 500 employees, with an asset of 20 million Euros and a turnover of 40 million Euro annually.

EU structure their growth strategies based on value and needs retrieved by the sustainable triple bottom line perspective. For example, the major focus point of Europe's growth strategy is economy based on innovation, environment friendly (greener) and sustainable economy. On the other side, in the context of social consistency, there is a priority to generate an economy with high work force opportunities. In addition, European Commission declared Europe's new growth strategy as European Green Agreement at the end of 2019. It is seen that European Green Agreement fully complies with corporate social responsibility principles in terms of content. Lastly, it is depicted that in 2021, a mandatory legislation might be introduced towards businesses, enforcing businesses to care more on preventing environmental damages and human rights breach in their corporate activities where a legal platform principles will be structured to provide more responsibility to the businesses.

Giriş

Küreselleşme, ulus devlet haricinde uluslararası örgütler ya da çok uluslu şirketler gibi farklı aktörlerin dünya siyasetinde söz sahibi olmasına yol açmış;bu aktörlerin sorumluluk alanlarını genişletmiş ve söz konusu sorumluluklara farklı konuları ekleyerek sınırlarını muğlaklaştırmıştır. Daha açık ifade etmek gerekirse, günümüzde uluslararası siyasetin önemli aktörlerinden biri olan işletmeler sadece ticaret yaratma, istihdamın artmasına yardımcı olma, bu yolla iktisadi gelişim ve kalkınma sağlama gibi konularla sınırlı aktörler değildir. İşletmeler günümüzün giderek artan küresel atmosferinde çalışma koşullarının iyileşmesi, insan haklarına duyarlılık, çalışanların sağlık haklarında gelişmeyi sağlama, gibi sorumluluklarla da donatılmıştır. Bu sorumlulukların artışına neden olarak özellikle akademi dünyası,insan hakları uyumlu işletme kuralları, sorumlu işletme faaliyetleri, işletmelerde yeşil lojistik, çevreye duyarlı pazarlama, sürdürülebilir tedarik zinciri yönetimi gibi yeni kavramlar üzerine tartışmalar yürütmekte ve bilgi üretmeye devam etmektedir. Diğer yandan Birleşmiş Milletler (BM) ya da OECD gibi uluslararası örgütler de işletmelerin bahsi geçen konularda daha duyarlı olmasını sağlayabilmek için temel ilkeler¹, standartlar, anlaşmalar veya sözleşmeler üretmekte, üye devletleri veya diğer uluslararası örgütleri bunlara taraf etmek için çaba harcamaktadır.

Bu kapsamda örneğin BM'nin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri içerisinde "insana yakışır iş ve büyüme" olarak adlandırılan sekiz numaralı hedef, işletmelerin yukarıda değinilen konuları sorumluluk alanına yerleştirmesini açık şekilde amaçlamaktadır. Nitekim bu hedef ekonomik büyüme, yüksek verimlilik ve teknolojik yeniliklerin ancak girişimcilik, iş imkanlarının kullanmak ile birlikte; zorla çalıştırma, kölelik ve insan ticaretini ortadan kaldırarak gerçekleştirebileceğini söylemektedir. Diğer yandan "sorumlu tüketim ve üretim" adını taşıyan on iki numaralı başlık endüstriler, işletmeler ve tüketicileri geri dönüşüme ve atıkları azaltmaya teşvik etmekten bahsetmektedir. Daha verimli üretim ve tedarik zincirleri oluşturabilmenin önemi ve bunu sağlayabilmek adına küresel kişi başına gıda atığının yarı yarıya azaltılması hedefleri de söz konusu başlık içerisinde dile getirilmiştir

1 BM İnsan Hakları Konseyi tarafından 2011 yılında "İşletme ve İnsan Hakları ile ilgili Yol Gösterici İlkeleri" benimsenmiştir. Özellikle insan hakları kapsamındaki bu ilkeler 3 boyutludur, bunlar: devletlerin sorumlulukları, kurumsal sorumluluk ve ihlaller dahilinde iş ile devlet etkileşiminde iyileştirici etkilerden oluşmaktadır. Detay için bkz. UN Guiding Principles on Business and Human Rights, https://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

(UNDP Sustainable Development Goals).

AB ise özellikle 2011 yılından bu yana sürdürülebilir işletmecilik ve kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili ciddi çalışmalar gerçekleştirmektedir. Avrupa Komisyonu 2011 yılında yenilediği stratejide kurumsal sosyal sorumluluk tanımlaması yapmış ve girişimlerin toplumda yarattıkları etkiye karşı sorumlu olması gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla 2011 sonrası kurumsal sosyal sorumluluk kapsamı gönüllülük esasından zorunluluk eksenine doğru kaymaya başlamıştır. Buradan hareketle kurumsal sosyal sorumluluk işletme güdümlü olmalı ve işletmeler strateji veya operasyonlarına sosyal, çevreye duyarlı, etik ve insan hakları konularını dahil etmelidir. Diğer yandan bahsi geçen konulara yönelik mevcut hukuki çerçeveyi de sıkı bir şekilde benimsemelidir [COM 2011 (0681 final)]. Çalışmanın ilerleyen başlıklarında ifade edildiği gibi, 2014 yılında bir Direktif ile büyük çaplı işletmelerin finansal faaliyetler dışı faaliyetlerini raporlamaları hükme bağlanmıştır (Directive 2014/95/EU).

AB bu alandaki çabalarını 2015 yılında BM'nin İşletme ve İnsan Hakları ile ilgili Yol Gösterici İlkelerini ve BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini benimseyerek ileriye taşımayı hedeflemiştir. Haziran 2017'de ise Kalkınmada Yeni Avrupa Mutabakatı benimsenmiştir. Buna göre, özellikle işveren ve işçi örgütleri sürece dahil edilerek özel sektör ile ilişkilerde sorumlu, sürdürülebilir ve etkin yöntemlerle çalışılması ve kurumsal sosyal sorumluluğun bu sürece dahil edilmesi amaçlanmıştır [SWD 2019 (143 final)]. Nitekim uygulamalar açısından bakıldığında, bölgesel bir aktör olarak AB Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini raporlarında en çok dile getiren kuruluştur. Raporlama karakterlerinin inceleyen Waal ve Thijssens'in (2020) çalışmasında AB olarak ifade edilen Kıta Avrupa'sı sürdürülebilirlik raporlaması üzerinden %78.7'lik oranla en yüksek paya sahiptir. Diğer yandan Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin söz konusu raporlarda dile getirilme yüzdesi üzerinden incelendiğinde AB, Japonya'nın ardından %49.8 ile en yüksek orana sahiptir.

Bu makalede iki ana temel başlık ilgili literatür çerçevesinde incelenmektedir. Bunlardan birincisi giriş bölümünde de ifade edildiği üzere, işletmelerin küreselleşme sürecinde kurumsal sosyal sorumluluk yaklaşımlarına adapte etmesi gereken önemli stratejiler ve ikincisi ise AB'nin geliştirmeye çalıştığı model ve bu modele ilişkin incelemelerdir.

Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı

İlk olarak kurumsal sorumluluk kavramı ile başlamak gerekirse, günümüzde işletmelerin temel yaklaşımı olmaya başlayan bu kavram, etik, hesap verilebilirlik, şeffaflık, açıklık gibi temel işletme stratejilerini ön plana çıkarmaktadır. Buna ilave olarak, sosyal ve çevresel kaygıları işletme karar sürecine dahil etmektedir. En basit anlamıyla, kurumsal sorumluluk çalışanların, tüketicilerin, ve toplulukların yararına bir yaklaşım sergilemenin gerekliliğini savunmaktadır. Tüm paydaşların memnuniyetini, etik kuralları daha önemseyen, işletmenin kamu yararını sağlamak için geliştireceği yapılanmayı ifade etmektedir (Gill, 2008). Kurumsal sorumluluk, işletmelerin hissedarlarından bağımsız olarak, yasa veya sendika sözleşmelerinin yaptırımlarının dışında toplumun tümüne karşı sorumluluk, yani gönüllü sorumluluğu beraberinde getirmektedir (Jones, 1980).

Kurumsal sosyal sorumluluk, en geniş tanımı itibarıyla, küresel işletmeler, hükümetler ve bireyler arasındaki ilişkinin nasıl yönetilmesi gerektiği ile ilgilidir. Bir başka tanıma göre ise, işletme ile içinde bulunduğu toplum arasındaki etkin iletişim yönetimidir. Bu kapsamda, işletme ile paydaşları arasındaki ilişkinin yönetimi, geleceğe ve toplumun tüm fertlerine olan sorumluluk önceliklidir. Özellikle, çevreye karşı işletmelerin sorumlulukları bu yaklaşımın temelinde yer almaktadır. Örnek olarak 2011 öncesine kadar Avrupa Komisyonu kurumsal sosyal sorumluluk kavramını işletmelerin sosyal ve çevresel ticari etkinliklerine ve tüm paydaşlarıyla iletişimlerine gönüllülük ilkeleri çerçevesinde dâhil ettikleri bir uygulama olarak açıklamıştır (Crowther ve Aras, 2008). Kurumsal sosyal sorumluluk kapsamında, toplum faydasının sağlanmasına katkı sağlayarak, işgücünün ve ailelerin yaşam kalitesini iyileştirmek, etik davranış sergilemek, ekonomik gelişime katkıda bulunmak önemli yaklaşımlarıdır (Moir, 2001). Bu bağlamda, kadınlara ve azınlıklara karşı ayrımcılığı önlemek, yenilikçi insan hakları yönetimi, hayvanlar üzerinde denenmeyen test süreçlerinin geliştirilmesi, geri dönüşüm, çevre kirliliğinin azaltılması, yerel işletmelerin desteklenmesi ve sosyal özelliklere haiz ürünlerin geliştirilmesi gibi konular kurumsal sosyal sorumluluk yaklaşımlarından bazılarıdır (McWilliams ve Siegel, 2001).

Kurumsal sosyal sorumluluğun dayandığı 3 temel ilke bulunmaktadır. Bunlar; sürdürülebilirlik, hesap verebilirlik ve şeffaflık olarak adlandırılmaktadır (Crowther ve Aras, 2008). Dünyada kaynaklar tükendikçe, kaynakları yeniden elde edebilme maliyeti artmaktadır.

Bu da işletmelerin operasyonel maliyetlerini arttırmaktadır. Bu bakımdan sürdürülebilirlik, toplumun yenilenebilecek olandan daha fazla kaynak sarf etmemesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda kaynakların yeniden üretilebilirlik oranı/işletme tarafından tüketilen kaynakların oranının optimizasyonunu ifade etmektedir. Hesap verebilirlik işletmelerin yaptığı eylemlerin dış çevreyi etkilediği ve bu yüzden işletmelerin sorumluluğu olduğu teziyle, işletmenin yaptığı tüm faaliyetlerin tüm taraflara rapor edilmesini savunmaktadır. Bu çerçevede, işletmenin yürüttüğü işlemlerin tüm paydaşları nasıl etkilediği ortaya koyulmaktadır. Şeffaflık ise, sürdürülebilirlik ve hesap verebilirlik süreçlerinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Şeffaflık işletmenin tüm faaliyetlerinin gizlenmeden paylaşılması anlamına gelmektedir. Bu ilkeler işletmelerde tüm tarafların aktif katılımına dayalı yönetim ve üretim süreçlerinin artmasına da olanak sağlamaktadır.

Kurumsal Sosyal Sorumluluk kavramının gelişmesinde temel altı kavram ve uygulama bulunmaktadır:

- 1- Hükümetlerin süreçte azalan rolü: Sosyal problemleri çözmeye hükümetlerin rolü günden güne azalmakta ve sınırlı kalmaktadır. Bu kapsamda devlet müdahalesine ciddi bir karşı çıkma yaşanmaktadır.
- 2- Daha şeffaf olma talebi: Müşteriler, çalışanlar ve halk işletmelerden daha çok bilgi ve açıklık talep etmektedir.
- 3- Müşterilerin artan ilgisi: İşletmenin etik davranışları bazı ürünleri almada müşterileri doğrudan etkilemektedir.
- 4- Yatırımcıların artan baskısı: İşletmenin değeri ve yatırım değerlendirilmesi etik konular göz önüne alınarak yapılmaktadır.
- 5- Rekabetçi pazarlar: Çalışanlar sadece iş ile tatmin olamamaktadır. İşletmenin değerleri ile kendi değerlerinin örtüşmesini talep etmektedir. Aynı zamanda, çalışma ortamları ve rahatlığı çok önemsemektedir.
- 6- Tedarikçilerle ilişkiler: İşletmeler tedarikçilerini kontrol ederler ve tedarikçilerinin davranışları ve etik kurallara uymaları doğrudan kendi imajlarını da olumlu etkilemektedir (Antošová ve Csikósová, 2015).

İlgili literatürde, kurumsal sosyal sorumluluk kavramı ayrıca dört

temel unsur üzerine oturtulmuştur, bunlar;

Etik Unsurlar: İşletmelerin doğru şeyi yapma görevine sahip olması olarak nitelendirilen tüm faaliyetler bütünüdür.

Sürdürülebilirlik: Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama becerisinden ödün vermeden mevcut ihtiyaçları karşılayabilme olarak nitelendirilen tüm faaliyetler bütünüdür.

İzin/lisans: İşletmelerin iş yapması için hükümetlerden, topluluklardan ve diğer paydaşlardan izin almalarını ifade eden tüm faaliyetler bütünüdür.

İtibar: Kurumsal sosyal sorumluluk girişimlerinin bir firmanın imajını, markasını ve hatta stokunun değerini artırdığı yönündeki tüm faaliyetler bütünüdür (Porter ve Kramer, 2006).

Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlama Yaklaşımları ve AB'deki Gelişmeler

Kurumsal Sosyal Sorumluluk raporlama süreçleri tarihsel olarak incelendiğinde 1970'li yıllara dayandığı görülür. Söz konusu yıllarda özellikle çok uluslu işletmeler performanslarını yayınlamaya başlamıştır. Bunu yaparken temel amaçları o dönemlerdeki işletmelerin sosyal refaha ne derecede katkı yapıyor olduklarını ortaya koyarken, kendileri açısından çevreye ve topluma hesap vermek olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla, o dönemlerde işletmeler vergi, ödemelerini, istihdam edilen sayısını, çalışanlara ve ailelerine sağlanan faydaları, çalışanlarla olan ilişkileri beyan etmeye başlamışlardır. Diğer bir deyişle bu işletmeler finansal olmayan bir takım bilgileri paylaşmak suretiyle kendileri için şeffaflık ilkesi gibi ilkeleri yerine getirmekte; diğer işletmeler için ise örnek olabilecek uygulamalarını paylaşmaktadır. 1980'lerde gönüllü olan bu beyanlar çevresel unsurların iyileştirilmesiyle ilgili çabalarla devam etmeye başlamıştır. Çernobil ve birçok benzer çevresel felaket işletme operasyonlarının olumsuz çevresel etkilerini gözler önüne sermiş ve 1990'larda çevreye duyarlı işletmelerin kıyaslamalı avantajı olacağı savunulmuştur. 1990'lar ve sonrasında tüm bu olaylara bütünsel bakan sosyal ve çevresel unsurları finansal öğelerle birleştiren sürdürülebilirlik kavramı ortaya atılmıştır (Fifka ve Adau, 2015). Birleşmiş Milletler'in 1987 yılında Brutland Raporunda açıkladığına göre, sürdürülebilir gelişme gelecek jenerasyonların ihtiyacını tehlikeye atmadan şu anki jenerasyonların ihtiyaçlarının tatmin edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan

hareketle kurumsal sosyal sorumluluk kavramı içerisine giren tüm kavramların sürdürülebilir bir çerçevede yürütülmesi işletmelerin göz önünde bulundurması gereken bir özellik olmaya başlamıştır.

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı ve buna yönelik raporlama tartışmaları AB özelinde 2011 sonrasında giderek daha fazla önem kazanmıştır. Örnek olarak Avrupa Komisyonu'nun Nisan 2013'deki Direktifine uyumlu olarak işletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerini raporlamaları zaruri olmakta ve süreç içinde birçok işletme buna uyum sağlamaya başlamaktadır (Directive 2013/34/EU). İlgili literatür, işletmelerin sosyal ve çevresel performanslarını raporlamalarının bir zorunluluk haline gelmesinin, bilginin ölçülmesi ve doğru beyan edilmesinde finansal ve teknik engeller oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu engelleri göz önünde bulunduran AB, 2014 yılında yeniden düzenlediği bir Direktif ile AB'de belirli büyüklükte bulunan işletmelerin şeffaflığını sağlamayı, bu yolla finansal olmayan bazı bilgilerin işletmelerin karar alımı için faydalı olması için raporlanmasını hükmetmiştir (Directive 2014/95/EU). Buna göre söz konusu raporlama 500 çalışandan fazla olan, 20 milyon Avro'dan fazla varlığı olan veya 40 milyon Avro yıllık devri olan büyük işletmeler tarafından yapılacaktır; diğer yandan küçük ve orta ölçekli işletmelerin bundan muaf olacağı belirtilmiştir. Bu da beraberinde zaruri kurumsal sosyal sorumluluk raporlama yaklaşımının işletmelere idari ve finansal yük oluşturduğu eleştirilerini getirmiştir. Fakat raporlamadan doğan birçok fayda da bulunmaktadır. Bunlar örneğin etkin paydaş iletişimi, değer zincirinin daha iyi anlaşılması, etkin risk yönetimi olarak sıralanabilir. Dolayısıyla AB kapsamında gerçekleştirilen raporlamayı bir taraf şeffaflık açısından olumlu bulurken, bir taraf ise işletmelere yük oluşturduğunu ve gereksiz siyasi müdahale olduğunu savunmaktadır (Fifka ve Adai, 2015). 2014 yılında yayınlanan Direktife göre raporlama süresinin 2017 yılında tamamlanması gerekmektedir. Buradan hareketle, raporlama sonrasında elde edilen bulgular çevresel, sosyal ve etik politikaların minimum düzeydeki pratiklerini içermektedir. Bu ise, 2017 sonrasında raporlamalarda bir standart oluşturulamamasının özellikle şeffaflık kapsamında beklenen katkıyı vermemesi bakımından da eleştirilmiştir (Muserra, Papa ve Grimaldi, 2019).

Ülke örnekleri üzerinden raporlamanın esaslarına bakmak gerekirse, özellikle Danimarka, Güney Afrika ve Fransa çevresel, sosyal ve yönetsel ilkeler belirlemiş, güvenlik ve sağlığı koruma kanunlarını yürürlüğe koymuştur. Beyan gönüllülük esasına göre olduğundan, işletmeler vermek istedikleri bilgileri vermekte serbesttir. Fakat bazı

verilerin verilmesi kanunen zorunludur. Geçmiş zamanlarda işletmeler sayısal verileri paylaşmaktansa etkileyici fotoğraflar ve görsellerle konuya yaklaşırken, şimdilerde sayısal verilerin de beyan edilmesi güvenilirliği arttırmaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması işletmelere daha iyi imaj ve itibar sağlarken, müşteri çekmek ve yeni pazarlara açılmak açısından, nitelikli çalışanları elde tutmak ve onları tatmin etmek için önemlidir. Öte yandan kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması çok yüklü maliyeti olan bir fayda yaratmayan idari bir yük olarak da değerlendirilmektedir. Bu görüş ilgili AB Yönergesinde de beyan edilmiştir. Bu bağlamda, AB tarafından adapte edilen teklifte büyük işletmelerin çevresel, sosyal, çalışanlarla ilişkili konular, insan hakları, yolsuzluğu önleme ve rüşvet ile ilgili temel altı alanda strateji geliştirme, sonuç ve risk analizi yapması önerilmektedir (Fifka ve Adau, 2015).

Avrupa Birliğinde Büyüme Stratejileri ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk İlişkisi

AB'nin 2020 büyüme stratejisi çerçevesinde kurumsal sosyal sorumluluk yaklaşımları önem arz etmektedir. AB üye ülkelerinin bu düzenlemelere uyması beklenirken, aday ülkelerin de sürdürülebilir performanslarını AB sosyal sorumluluk yaklaşımları çerçevesinde gözden geçirmesi beklenmektedir. Buna hizmet eder şekilde AB aday ülkelere hibe desteklerinde bulunarak Avrupa işletmeleri ile işbirliği kurmalarını ve bu yolla kurumsal sosyal sorumluluğa stratejik yaklaşım geliştirmeyi teşvik etmektedir. Örnek vermek gerekirse, 2012 yılında Türkiye için toplam bütçesi 600.000 Avro değerinde olan "İlgili İş Sektörlerinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Avrupa Çok Paydaşlı Platformları" başlıklı Hibe Çağrısı yayınlanmıştır (AB Başkanlığı).

Süreç içerisinde, dönemseller tartışmalara uygun olarak sürdürülebilirlik kavramı kurumsal sosyal sorumluluğa yönelik AB uygulamalarına dahil edilmiştir. Özellikle sürdürülebilir TBL (Üçlü alt çerçeve- triple bottom line) kavramı ekonomik karlılık, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik ilkelerini uluslararası değerler ve ihtiyaçlara göre değerlendirmektedir. Esasen kurumsal sosyal sorumluluk her ne kadar sürdürülebilirlik teması üzerine kurgulanmış olsa da Kotler ve Lee (2005)'e göre sosyal şartların geliştirilmesine ve toplumların refahına adanmışlık, ve buna göre işletme pratik ve katkıları geliştirmek olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, Dünya Ticaret Örgütü söz konusu yaklaşımı toplumların hayat kalitesini geliştiren çabalar olarak sınıflandırmaktadır. Özetle, işletmelerin odak noktasına tüketicilerin kanuni, etik, çevresel,

sosyal beklentilerini veya ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik stratejiler koymasını benimseyen bir yaklaşımdır. ISO 26000 kapsamında ise kurumsal sosyal sorumluluk kavramı; çevre, topluma hizmet, tüketici etiği, kurumsal yönetim, insan hakları, işçi hakları ve uygulamaları, adil işletmecilik gibi kavramları da kapsamaktadır.

Öte yandan kurumsal sosyal sorumluluk yaklaşımı etkin bir pazarlama stratejisi olarak da kullanılmaktadır. Küreselleşme ve rekabet ortamı çerçevesinde işletmeler amaca yönelik pazarlama kavramı altında sosyal, toplumsal ve hayır amaçlı sosyal sorumluluk projeleri yürüterek tamamen toplumsal faydaya hizmet etmek adına çaba göstermektedir ve bu çalışmalar da markaların imaj çalışmalarına olumlu katkı sağlamaktadır.

Avrupa 2020 Büyüme Stratejisi ve Avrupa Yeşil Anlaşması

Çalışmanın başında da ifade edildiği üzere olgusal anlamda küreselleşme doğal kaynakların azalmasına yol açmıştır. Buna cevap olması beklentisiyle sosyal ve ekonomik gelişimi sağlamak ve söz konusu problemleri azaltmak için AB birtakım çalışmalar yapmaktadır. Avrupa 2020 Büyüme Stratejisi bu çalışmaların en tipik örneklerinden biridir ve kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları ile tam bir paralellik göstermektedir. Avrupa 2020 Büyüme Stratejisi temel üç prensip üzerine kurgulanmıştır. Bunlar; akıllı büyüme, sürdürülebilir büyüme ve kapsayıcı büyüme olarak adlandırılmaktadır. Avrupa 2020 Büyüme Stratejisinin bunu yerine getirirken en temel odaklandığı noktalar, inovasyona bağlı ekonomi, daha çevreci(yeşil) ve sürdürülebilir ekonomidir. Diğer yandan sosyal tutarlılık çerçevesinde yüksek işgücü ve imkanlarına sahip bir ekonominin yaratılması önceliği de bulunmaktadır. Bu kapsamda AB 2020 yılında ulaşılmak üzere beş temel hedef belirlemiştir.

- 1- 20-64 yaşındaki bireylerin %75'inin istihdam edilmesi
- 2- AB'nin GSYH'sinin %3'ünün araştırma ve geliştirmeye tahsis edilmesi
- 3- 20/20/20 iklim ve enerji hedeflerinin tutturulması
- 4- Erken okuldan ayrılanların oranının %10'a düşürülmesi ve toplumun en az %40'ünün yükseköğrenim derecesine sahip olması
- 5- 20 milyon daha az insanın fakirlik risk seviyesinde olması

Yukarıda beyan edilen beş temel hedef AB'nin kadın, yaşlı işçiler ve göçmen politikaları, inovasyon, GHG emisyonlarının belli oranlarda azaltılması, ulusal fakirlik oranların azaltılması gibi birçok alt hedefi desteklemektedir (Karaosman, Mermud ve Yüksel, 2015).

Avrupa Büyüme Stratejisi'nin dönemsel olarak sona ermesi ile birlikte Komisyon 2019'un sonunda Avrupa'nın yeni büyüme stratejisini Avrupa Yeşil Anlaşması adı altında ilan etmiştir. Avrupa Yeşil Anlaşmasının içerik itibariyle kurumsal sosyal sorumluluk ilkelerine tam bağlı olarak şekillendiği görülmektedir. Genel amaçlar üzerinden incelendiğinde Anlaşma, 2050 yılına kadar temiz enerjiye yatırım yapılması ve karbon ticaretini arttırmayı amaçlamakta; diğer yandan dögüsel ekonomiyi hızlandırmak ve Avrupa'nın biyo-çeşitliliğini korumak hedeflenmektedir. Söz konusu büyüme stratejisinde özellikle üretim ve tüketim sistemlerinde çevresel ve karbon ayak izlerinin düşürülmesini amaçlayan bir süreç izleneceği ifade edilmiştir [COM 2020 (37 final)]. Diğer yandan 4 Mart 2020 tarihinde Komisyon, Avrupa İklim Yasasını onay için Avrupa Parlamentosu'na sunmuştur. İlgili Yasa AB ve işletmeleri için bağlayıcı kuralları içermekle birlikte Avrupa Yeşil Anlaşması'nın tamamlayıcı bir enstrümanı olarak da görülmektedir. Komisyon, önümüzdeki 10 yıllık zaman diliminde ihtiyaç duyulan özel ve kamusal yatırımların gerçekleşebilmesi için 1 trilyon Avro değerindeki Avrupa Yeşil Anlaşması Yatırım Planı'na yönelik önerisini sunmuştur. Özetlemek gerekirse AB işletmelerin insan ve çevre hakları bakımından sürdürülebilir olması amacıyla kurumsal dönüşüm çabalarını sistemli bir şekilde yürütmekte ve her yeni dönemde aldığı tedbirleri artırmaktadır. Bunun en güncel örneğini ise 2021 yılında çıkarılması düşünülen yeni insan hakları yasasında görmek mümkündür. Nitekim Adalet işlerinden sorumlu AB Komisyoneri Didier Reynders'in 29 Nisan 2021 tarihli beyanında, Komisyon'un AB'deki işletmelerin kurumsal faaliyetlerini de içerecek şekilde zorunlu sürdürülebilir kurallara yönelik hukuki çalışmaları hızla yürüttüğü ifade edilmiştir(Euractiv haberi- "New human rights laws in 2021, promises EU justice chief). 2021 yılında bu kapsamda işletmelere yönelik bir zorunlu mevzuatın çıkarılabileceği ve özellikle işletmelerin kurumsal faaliyetlerinde çevresel zararlar ve insan hakları ihlallerini önleyen, bunlara karşı daha fazla sorumluluk sahibi bir hukuki çerçeve oluşturma ilkelerine önem verileceği dile getirilmiştir.

Sonuç

Küreselleşmenin etkisi ve sürdürülebilirlik kavramının kalkınma

ve yönetim modellerine eklenmesi neticesinde AB, işletmelerle kurduğu diyalogda çevresel gereklilikler ve insan haklarına yönelik sorumluluklarını yerine getirmeye önem vermiştir. Bu kapsamda özellikle 2000'li yılların başından itibaren karbon izlerini azaltma, yeşil teknolojiler bulma ve işletme modellerinde bu teknolojileri kullanma konusunda ciddi girişimlerde bulunmaktadır. Diğer yandan işyerlerinde insan hakları ihlallerini önleme, cinsiyet eşitlikçi uygulamalar geliştirme gibi konularda gerek kıta Avrupa'sı gerekse AB dünyada öncü olma gayreti içerisinde. İlgili çaba ve performans AB'nin son dönem yönelik raporlama faaliyetlerinde de ortaya çıkan bir durumdur. AB nazarında bu tarz öncelikleri geliştirmek ve bunların öncüsü olmak gayreti, bir yandan demokrasi ve modernleşmenin menşei bir kıta için doğal bir istektir ve diğer yandan söz konusu modellemelerin ekonomik rekabeti artıracığı, büyüme potansiyellerini de olumlu yönde etkileyeceği beklenmektedir.

Tanım ve kapsam itibarıyla kurumsal sosyal sorumluluk, AB'nin işletmelerle kurduğu ilişkide yukarıda dile getirilen amaçların bağlayıcı kurallar ve dolayısıyla hukuki çerçeve içerisine alındığı en tipik alanıdır. Nitekim 2011 sonrasında AB kurumsal sosyal sorumluluk konusunda bağlayıcılığı giderek artan hukuki düzenlemeler yapma yoluna gitmiştir. Günümüzde gelinen noktada ise Komisyon işletmelerin kurumsal faaliyetlerinde çevresel zararlar ve insan hakları ihlallerini önleyici yasa çalışmaları içerisindedir. Bu gelişim çizgisi elbette kişi ve çevre hakları bakımından oldukça umut vericidir. Ancak alınan tedbirlerin gerçekçi bir perspektifte uygulanması hususu gözden kaçırılmamalıdır. Aksi halde AB kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması dönemi sonrasında görüldüğü üzere, şeffaflık aleyhine bir durumun ortaya çıkma ihtimali vardır.

Kaynakça / References

AB Başkanlığı. "İlgili iş sektörlerinde kurumsal sosyal sorumluluk Avrupa çok paydaşlı platformları" başlıklı Hibe Çağrısı, Erişim (15.04.2020) https://www.ab.gov.tr/_47619.html

Antošová, M. ve Csikósová, A. Influence of European Union policy to Corporate Social Responsibility, *Procedia Economics and Finance*, 23 (2015) 733 – 737.

Commission Staff Working Document Corporate Social Responsibility, Responsible Business Conduct, and Business & Human Rights: Overview of Progress, SWD(2019) 143 final, Brussels, 20.3.2019.

Communication from The Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions Commission Work Programme 2020 A Union that strives for more, COM(2020) 37 final, Brussels, 29.1.2020.

Communication from The Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions A renewed EU strategy 2011-14 for Corporate Social Responsibility, COM(2011) 681 final, Brussels, 25.10.2011.

Crowther, D. ve Aras, G. (2008). Corporate social responsibility, Ventus Publishing.

Directive 2013/34/EU of The European Parliament and of The Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC.

Directive 2013/95/EU of The European Parliament and of The Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups.

Euractiv haberi- "New human rights laws in 2021, promises EU justice chief", Erişim (01.05.2020) <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/new-human-rights-laws-in-2021-promises-eu-justice-chief/>

Gill, A. (2008). Corporate governance as social responsibility: A research agenda. *Berkeley J. Int'l L.*, 26, 452.

Idowu, S. O., Frederiksen, C. S., Mermod, A. Y., ve Nielsen, M. E. J. (Eds.), Corporate Social Responsibility and Governance Theory and Practice, (2015) içerisinde; Karaosman, H., Mermod, A. Y., ve Yksel, ., "Corporate Social Responsibility in the European Union: An Assessment of CSR Strategy", 317- 336.

Johannes W. H. van der Waal ve Thomas Thijssens (2020). Corporate involvement in Sustainable Development Goals: Exploring the territory. *Journal of Cleaner Production*, 252. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.119625>

Jones, T.M. (1980). Corporate social responsibility revisited, redefined.

California Management Review, 22(3), 1980, 59-67.

Kotler, P., & Lee, N. (2005). *Corporate social responsibility doing the most good for your company*, Hoboken: Wiley.

McWilliams, A. ve Siegel, D. (2001). Corporate social responsibility: A theory of the firm perspective. *Academy of Management Review*, 26(1), 117-127.

Moir, L. (2001). What do we mean by corporate social responsibility? *Corporate Governance: The international journal of business in society*, 1(2), 16-22.

Mussera, A.L., Papa, M. ve Grimaldi, Francesco (2020). Sustainable development and the European Union policy on non-financial information: An Italian empirical analysis. *Corp Soc Resp Env Ma.* 27, 22-31.

O'Riordan, L., Zmuda, P., Heinemann, S. (Eds.), *New Perspectives on Corporate Social Responsibility*, Springer Gabler, (2015) içerisinde; Matthias Fifka ve Cristian R. Loza Adau. *Corporate Social Responsibility (CSR) Reporting – Administrative Burden or Competitive Advantage?*, 284- 300.

Porter, M.E. ve Kramer, M.R. (2006). The link between competitive advantage and corporate social responsibility. *Harvard Business Review*, 84(12), 78-92.

UN Guiding Principles on Business and Human Rights, Erişim (18.04.2020) https://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

UNDP Sustainable Development Goals, Erişim (25.03.2020) https://www.undp.org/content/dam/undp/library/corporate/brochure/SDGs_Booklet_Web_En.pdf